

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
географічний факультет
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина
Канадський Інститут Українських Студій
Центр українсько-канадських студій ім. Петра і Дорис Кулів
Підляський науковий інститут
Міжнародна асоціація українців
Чеська асоціація українців
Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки
Інститут досліджень діаспори

Міжнародна науково-практична конференція
**ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО:
ВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ
ДО ПРОГНОЗУ РОЗВИТКУ**

26 квітня 2024 року

УДК 94(477-87=161.2)(06)

3-19

Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 квітня 2024 р.) – К.:ТОВ «Геопринт», 2024. – 354 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 12 від 24 квітня 2024 р.*

ISBN 978-617-674-065-0

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання студіювання зарубіжного українства, наукового доробку вітчизняних та зарубіжних діаспорознавців, науки, освіти та просвіти в українському зарубіжжі, мистецтва зарубіжного українства, діаспорознавства в закладах вищої освіти України та зарубіжжя, форм організації зарубіжного українства, культурної та мовної інтеграції українців в країнах оселення, українського зарубіжжя на автохтонних землях, взаємин Української держави та закордонного українства, іноземного досвіду підтримки своїх зарубіжних краян, еміграції українців до Європи після лютого 2022 року

© Винниченко І., упорядкування, 2024

Рада конференції:

Бугров Володимир – професор, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Петришин Роман – професор, ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Балан Ярослав – директор Центру українсько-канадських студій ім. Петра і Дорис Кулів Канадського Інституту Українських Студій

Купріянович Григорій – директор Підляського наукового інституту

Мозер Міхаель – професор, Віденський університет, президент Міжнародної асоціації українців

Хланьова Тереза – PhD, Карлів університет у Празі, Голова Чеської асоціації українців

Бажан Ольга – директорка Центрального державного архіву громадських об'єднань та українців

Оргкомітет конференції:

Любіцева Ольга – професорка, завідувачка катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка

Сергійчук Володимир – професор, завідувач катедри історії світового українства КНУ імені Тараса Шевченка

Макар Віталій – професор, завідувач катедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, директор Центру канадських студій імені Рамона Гнатишина ЧНУ імені Юрія Федьковича

Даниленко Андрій – повний професор, Університет «Пейс» (Нью-Йорк), член Управи Наукового Товариства імені Шевченка в Америці

Гаврилюк Юрій – заступник директора Підляського наукового інституту

Винниченко Ігор – доцент катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка, директор Інституту досліджень діаспори

Гринюк Діана – асистентка катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка, відповідальна секретарка

ОГЛАВ

Програма конференції	13
----------------------	----

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Студіювання зарубіжного українства: початки, реалії, перспективи

Журжа І. ІНФОРМАЦІЙНІ ВЕБРЕСУРСИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА УКРАЇНИКИ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТУДІЮВАННЯ ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА.....	18
Винниченко І., Архипова Л., Тишук І. ЕМІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ ВІД 1946 РОКУ ДО ПОЧАТКУ 1990-Х: ПРИЧИНИ, ГЕОГРАФІЯ, ОБСЯГИ.....	21
Куліш Н. РОДИНА СТЕЧИШИН В КОНТЕКСТІ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В КАНАДІ.....	23
Чернега Т. ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В КАЗАХСТАНІ.....	27
Гілевич І. БЕРЕСТЕЙЩИНА У НАРОДОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ЛЬВОВА (20–30-ті роки ХХ ст.).....	30
Винниченко І. ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕНЬ ДІАСПОРИ: ТРИ ДЕСЯТИЛІТТЯ ДІЯЛЬНОСТІ.....	33
Карабардін А. ПАРИЗЬКИЙ ТИЖНЕВИК «ТРИЗУБ»: ВІТЧИЗНЯНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМІГРАЦІЙНОГО ВИДАННЯ.....	37
Дрогобицька О. ПОБУТ ГАЛИЦЬКИХ СЕЛЯН У МЕМУАРНІЙ СПАДЩИНІ ДІАСПОРИ (НА ПРИКЛАДІ СПОГАДІВ М. ЧЕМНОГО «ПОТОПТАНІ МРІЇ»).....	39
Зінченко В., Кирчата Д. УКРАЇНЦІ В ЧЕХІЇ: РЕАЛЬНИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА.....	42
Матвійчук Л., Винниченко І., Ткачук А. ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ ЛЮДНОСТІ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	45

Науковий доробок вітчизняних та зарубіжних діаспорознавців

Сікорська І. МУЗИЧНЕ ДІАСПОРОЗНАВСТВО В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-ЗАРУБІЖНИХ МУЗИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	49
Конджарян І., Винниченко І., Рябчун А. БАГАТЕ НА ІНФОРМАЦІЮ ДЖЕРЕЛО (КНИГА-АЛЬБОМ «УКРАЇНЦІ В СВІТІ»)...	52
Мазепа О. ГЕНЕАЛОГІЧНО-ГЕРАЛЬДИЧНІ УСТАНОВИ ДІ-ПІ ПЕРІОДУ.....	54
Сергійчук В. ВАЖЛИВЕ СВІДЧЕННЯ З ДІАСПОРИ ПРО БІЙ ПІД КРУТАМИ.....	57
Закіров М. УКРАЇНЦІ УРАЛУ І СИБІРУ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ.....	59
Дзира О. КОНТРПРОПАГАНДИСТСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНІКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР.....	62
Вакулик І. ЮРІЙ БОЙКО ПРО УКРАЇНСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО.....	65
Солонська Н. КНИГА УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ ЯК ІСТОРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ З ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСТВОЦИДУ.....	68
Ткаченко В. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИСАНКАРСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....	71
Мага І. ДОКУМЕНТИ ФУНДАЦІЇ ДЛЯ ДОСЛІДІВ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ Є. КОНОВАЛЬЦЯ ЯК ВИЯВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДІАСПОРІ.....	74
Кривчун В. ФУНКЦІЇ ПЕЙЗАЖУ У НАРИСІ «МИРГОРОДСЬКИЙ ЯРМАРОК» ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ.....	77

Наука, освіта та просвіта в українському зарубіжжі

Шевчук Т. УКРАЇНЦІ ДІАСПОРИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ АНТРОПОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТАХ ХХ СТОЛІТТЯ: АУДІОЗАПИСИ ІВАНА ПАНЬКЕВИЧА.....	81
Ільїн Л., Винниченко І., Шпарага Т. ІНСТИТУТ ДОСЛІДІВ ВОЛИНІ: ОСЕРЕДОК НАУКИ ТА ПРОСВІТИ.....	83

Гаврилюк А. КОБИЗСЬКИЙ ІВАН МИТРОФАНОВИЧ ТА ЙОГО ВНЕСОК У ПЕДАГОГІЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАРУБІЖЖІ (1920-1933 РР.).....	86
Потульницький Г. ОГЛЯД ДЖЕРЕЛ З ІСТОРІЇ МАЗЕПИНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ОСОБОВОМУ АРХІВІ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА (1919-2006).....	89
Локаєнко В., Винниченко І. З КОГОРТИ ВИДАТНИХ (МАТВІЙ КРУТЕНЬ).....	91
Болдирєв О. УКРАЇНСЬКІ НАУКОВЦІ-ЕМІГРАНТИ В УНІВЕРСИТЕТІ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОПОМОГИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ООН.....	94
Хроболова Г. ДОКУМЕНТИ ПРО ГАРВАРДСЬКИЙ ПРОЄКТ З ДОСЛІДЖЕННЯ ГОЛОДУ В КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ».....	97
Мушкетик Л. ПИТАННЯ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ В СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНЦІВ УГОРЩИНИ.....	100
Дьолог О. МОВОЗНАВЧІ ПОШУКИ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.....	103
Бойко Г. ВИВЧЕННЯ АБЕТКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ІНШОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ ЗА НАВЧАЛЬНИМ ПОСІБНИКОМ «МОЇ ДРУЗІ».....	106
Петрук Н. УКРАЇНЦІ ЯК ЧАСТИНА ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ЄВРОПИ.....	109
Ріпей М. ПІДТРИМКА УКРАЇНИ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «СВОБОДА» (США).....	111
Куцов К., Павлишин Л. СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» У МІЖВОЄННІЙ ПРАЗІ.....	114
Кліш А., Сиротюк Н. РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У КАНАДІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ «РУСЛАН».....	117
Антонюк Т. СТАНОВЛЕННЯ РІДНОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАРУБІЖЖІ.....	120
Стебельський І. МОЯ ОСВІТА ТА НАУКА ПРО УКРАЇНУ В КАНАДІ.....	123

Мовчан О. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОСВІТИ ЗАКОРДОННОГО УКРАЇНСТВА У ХХ СТОЛІТТІ....	125
Кулешір М. ВЕРСАТИЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЖОНА ПАНЧУКА.....	127
Сидоренко А. ДРУГИЙ ЗИМОВИЙ ПОХІД У ПУБЛІКАЦІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	130

Мистецтво зарубіжного українства: витоки, становлення, постаті, тенденції

Просалова В. НА ЕМІГРАНТСЬКИХ ПЕРЕХРЕСТЯХ: З ІСТОРІЇ ПИСЬМЕННИЦЬКИХ ПСЕВДОНІМІВ.....	133
Тимків Б. САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО В ДІЯЛЬНОСТІ ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....	136
Парацій В. «ВІДКРИТТЯ» МИСТЦЯ ПЕТРА КРАВЧЕНКА В МУЗЕЙНІЙ ЕКСПОЗИЦІЇ.....	139
Бородіца С. АВТОБІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС РОМАНІСТИКИ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ: ЖИТТЯ ЯК СЕБЕВИБОРЮВАННЯ.....	143
Молчко У. НАРИС «НЕСТОР НИЖАНКІВСЬКИЙ. У ПЯТНАДЦЯТИ РОКОВИНИ СМЕРТИ» РОМАНА КЛИМКЕВИЧА: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	146
Смирнов І., Любіцева О., Гринюк Д. «ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА» ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА.....	148
Палійчук І. РЕЦЕПЦІЯ МІНІМАЛІЗМУ В ПРАЦІ «EUROPEAN MINIMALISM: A STUDY OF SIX EUROPEAN COMPOSERS WHO HAVE INCORPORATED MINIMALIST PRACTICE» АНДРІЯ ЛЕГКОГО.....	152
Юров О. ПІСНЯ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК.....	155
Тичініна А. СВІТ ПРИРОДИ ЯК АНТРОПОЛОГІЧНЕ ДЗЕРКАЛО: ПОЕЗІЯ МАРІЇ РЕВАКОВИЧ..	158

Діаспорознавство в закладах вищої освіти України та зарубіжжя

Карась Г. ДІАСПОРОЗНАВСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ НАУКОВИЙ НАПРЯМ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.....	161
--	-----

Форми організації зарубіжного українства: від шкіл українознавства до кредитових спілок

Вусик-Жильцова Л. УКРАЇНЦІ В ЛИТВІ: МИНУЛЕ ТА ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	164
Галайчук О. УКРАЇНСЬКІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТОЇ ХВИЛІ ЕМІГРАЦІЇ.....	172
Горда О. УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В ЕСТОНІЇ: ЧИННИКИ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ.....	175
Гаврилишин П. БОГДАН ГАВРИЛИШИН – ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ АНТОНОВИЧІВ.....	178
Филипович Г., Филипович Л. ЦЕРКВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА: ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	181

Культурна та мовна інтеграція українців в країнах оселення

Левицька А. СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В КРАЇНІ ОСЕЛЕННЯ.....	185
Лисак І. ПРОЦЕСИ МОВНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ВНАСЛІДОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КРАЇНАХ З АНГЛОМОВНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ.....	186
Семенова (Поліщук) М. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У РИЗІ – ОСЕРЕДОК УКРАЇНИ В ЛАТВІЇ.....	189
Щербін Л. ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦЯ У КЛІВЛЕНДІ: ДОСВІД СТЕПАНА КІКТИ (1918–2005).....	192
Червінська І. ЕТНОКУЛЬТУРНА СПАДЩИНА РЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАРУБІЖЖЯ.....	194

Сирко І. ОБРАЗИ ПРИРОДИ В ЩОДЕННИКОВОМУ ДИСКУРСІ ДІАСПОРИ: СТИЛІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ.....	197
--	-----

Українці зарубіжжя на автохтонних землях: історія, інтеграція, асиміляція

Стеценко О. СТАРОДУБЩИНА: ГЛИБИНИ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ АВТОХТОНІВ.....	201
Бурда С. ІНТЕГРАЦІЙНО-АСИМІЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ В ХОРВАТІЇ.....	203
Гринюка Б. ЕМІГРАЦІЯ МЕШКАНЦІВ СЕЛА КОЦЮБИНЦІ ТА ЇХ ІНТЕГРАЦІЯ В КРАЇНАХ ОСЕЛЕННЯ.....	213
Стафійчук В., Степанчук О. ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ У СЛОВАЧЧИНІ ТА РУСИНСТВО ЯК ЗАСІБ НОВІТНЬОЇ АСИМІЛЯЦІЇ І ЗАГРОЗА ЦІЛІСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РУХУ.	216
Брызгунов Ю. ОПІР І ВОЛЯ ДО ВИЖИВАННЯ УКРАЇНЦІВ ВОРОНЕЖЧИНИ В ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР.....	219
Вівчарик П. ПРИНА ЗАЯЧКІВСЬКА-ГАВРИЛЮК. НЕВІДОМІ ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПІСУ ВІДОМОЇ ЗБАРАЖЧАНКИ.....	226

Українська держава vs Закордонне українство: минуле, сьогодення, майбуття

Пономаревський С., Винниченко І. УКРАЇНА – УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА: ГУМАНІТАРНА СПІВПРАЦЯ (ПРО ЦЕНТР ГУМАНІТАРНОЇ СПІВПРАЦІ З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ).....	230
Крисаченко В. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ПОТРЕБИ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВИМІРИ.....	232
Хоменко О. РОЛЬ ДОСЛІДНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ВИВЧЕННІ ПИТАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ШКІЛЬНИЦТВА ПІД ЧАС ПРАВЛІННЯ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1918 Р.....	235
Любіцева О., Винниченко І., Уліганець С. ПІДГАСЧАНІ В НАУКОВОМУ ТА МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРАХ США.....	238

Мазука Л. РОЛЬ ЗАКОРДОННОГО УКРАЇНСТВА В УТРИМАННІ ІНТЕРЕСУ ДО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	241
Супронюк О., Антонова В. УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ В РОЗБУДОВІ ДЕРЖАВИ: М.ГАЛИН (1856–1943) – ВІЙСЬКОВИЙ ЛІКАР, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ІНТЕЛЕКТУАЛ, УКРАЇНОФІЛ.....	244
Якуб'як А. ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО У ФОРМУВАННІ ВІЗІЙ УКРАЇНИ МАЙБУТНЬОГО: АКТУАЛЬНІ ГРОМАДСЬКІ ІНІЦІАТИВИ.....	246
Запотоцький С., Винниченко І., Ільїна О. ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА «УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА НА ПЕРІОД ДО 2000 РОКУ» ТА ЇЇ ВИКОНАННЯ.....	248
Гедін М. НОСТАЛЬГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ.....	253
Горбунова Г. МИКОЛА ПЛАВ'ЮК – ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ ТА СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (ЗА НОВИМИ НАДХОДЖЕННЯМИ ЦДАГОУ).....	256
Крупа Т. РОЗДУМИ ГРОМАДЯНКИ УКРАЇНИ ПРО РОБОТУ ПОСОЛЬСТВА УКРАЇНИ У РЕСПУБЛІЦІ КАЗАХСТАН.....	259
Васильчук В. ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІТЬ..	262
Костючок П. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ: АМЕРИКАНСЬКА НАРОДНА РАДА УГРО-РУСИНІВ.....	265
Шендеровський В. ЗБЕРЕЖЕННЯ МОГИЛ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ.....	267
Гуда А. ВІЙСЬКОВІ ДІАСПОРЯНИ ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА.....	269
 Іноземний досвід підтримки своїх зарубіжних краян	
Шертвіненс Н. ЛИТВА ТА ЇЇ ДІАСПОРА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	273

Еміграція українців до Європи після лютого 2022 року: розселення, інтеграція, наміри

Савчук Т. СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ЦЕРКВИ «СЛОВО ВІРИ» У ВАРШАВІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	277
Саган Г. ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДІАСПОРНИХ ГРОМАД ХОРВАТІЇ З ПІДТРИМКИ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ.....	280
П'ятковська О. ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ЕСТОНІЇ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: ДЕМОГРАФІЧНІ ПАРАМЕТРИ ТА ЇХ СПЕЦИФІКА.....	283
Цимбал Т. УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА КОЛІЗІЇ.....	287
Мацука В. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОН ЧЕРЕЗ ВІЙНУ.....	290
Гнатюк В. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ У ПОЛЬЩІ ЗА 2022-2023 РР.: ДЕЯКІ ВИСНОВКИ.....	293
Закірова С. «ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ» УКРАЇНСЬКОЇ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 Р.....	296
Чекаленко Л. СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ І БІЛОРУСІ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	298
Тодоров І. НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В НІМЕЧЧИНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	303
Долінська О. ПРИБУТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ ДО ПОЛЬЩІ У ПЕРШІ ТИЖНІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: ДОПОМОГА ТА ОСНОВНІ АКТОРИ.....	306
Мотрук С. УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА ЧЕХІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА КРИЗ ХХІ СТ.	309
Потапенко І. УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ БОЛГАРІЇ.....	312
Рендюк Т. ЕТНО-КУЛЬТУРНІ ВИМІРИ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО УКРАЇНСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	313
Ключівський Ю. УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: СТАТИСТИКА, СТАТУС, ДОПОМОГА ТА ЗАХИСТ.....	316

Макар В. СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ: РОЗСЕЛЕННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	326
Кулагіна-Стадніченко Г. УКРАЇНЦІ ШВЕЦІЇ ТА ЇХ РЕЛІГІЙНІСТЬ У РЕАЛІЯХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ.....	329
Буличева Т., Гринюк Т., Борисова О. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ТА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ЕСТОНІЇ УКРАЇНІ ЯК СВІДЧЕННЯ ПЕРЕМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ВСУПЕРЕЧ ВИКЛИКАМ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	331
Катрун Т. ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ЧЕХІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ: ОСНОВНІ РИСИ, ПРОБЛЕМИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ.....	334
Хільчевська І., Холодзько А. МІГРАЦІЙНИЙ СПІЛЛОВЕР ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИКЛИК ЧИ ШАНС ДЛЯ ЄВРОПИ.....	337
Гаращенко А., Сировець С. ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ЕМІГРАЦІЇ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ.....	340
Відомості про авторів	344

6. Касянчук М. Г. Громадські організації української діаспори в Естонії. *Український соціум*. 2022. № 2. С. 145–154. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/144_154_No-282_2022_ukr.pdf (дата звернення: 03.04.2024).
7. Миронюк О. Діяльність української громади в країнах Балтії у 2014–2018 рр. Актуальні питання гуманітарних наук. 2019. Вип 23, том 2. С. 21–26. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/23_2019/part_2/5.pdf (дата звернення: 06.04.2024).
8. Естонія. *Український освітній всесвіт*. URL: <https://vsesvit.mio.k.lviv.ua/schools?search=1#6.0/58.745040/26.549020> (дата звернення: 06.03.2024).
9. Звіт Конгресу українців Естонії (липень 2008 – червень 2013). URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/wp-content/uploads/2020/10/estonia.pdf> (дата звернення: 05.04.2024).
10. Асоціація українських організацій в Естонії. URL: <https://ukraine.ee/ua> (дата звернення: 03.04.2024).
11. Освіта. *Асоціація українських організацій в Естонії*. URL: <https://ukraine.ee/ua/news/education> (дата звернення: 03.04.2024).
12. Локшина О., Джурило А., Максименко О., Шпарик О. Підтримка ЄС інтеграції українських дітей і молоді в системи освіти держав-членів в умовах війни РФ проти України: стратегічні орієнтири та успішні практики. *Український педагогічний журнал*. 2022. №3. С. 6–19. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-6-19> (дата звернення: 07.03.2024).
13. Українське шкільництво за кордоном: як вплинула війна в Україні / І. Ключковська, О. Долінська, О. Горда, О. Трумко, О. П'ятковська. Львів, 2023. 30 с. URL : <https://mio.k.lviv.ua/wp-content/uploads/2023/04/Doslidzhennia.pdf> (дата звернення: 28.04.2023).
14. 560 молодих українців розпочинають навчання у Школі Свободи. URL: <https://hm.ee/uk-UA/news/560-molodykh-ukrayintsiv-rozpochynayut-navchannya-u-shkoli-svobody> (дата звернення: 05.04.2024).

Гаврилишин Петро

БОГДАН ГАВРИЛИШИН – ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ АНТОНОВИЧІВ

До відомих представників української еміграції і діаспори належить Богдан Дмитрович Гаврилишин (1926–2016) – вчений-економіст, меценат, іноземний член НАН України, член Римського клубу, заслужений діяч науки і техніки України, президент Фонду Богдана Гаврилишина, громадянин Канади, почесний консул України в Швейцарії, засновник бізнес-школи МІМ-Київ, що відкрилася у 1990 р. [1]. В даній публікації ставимо за мету висвітлити процес здобуття Б. Гаврилишином цієї премії. Ми вже торкалися теми нагородження Б. Гаврилишина цією премією в контексті його меценатської діяльності [2].

Премія фундації Антоновичів (англ. Antonovych prize) є щорічною премією, яка надається Фундацією Омеляна та Тетяни Антоновичів за літературні твори українською мовою та українознавчі наукові дослідження, написані українською або іноземною мовою. Премія надається за рекомендацією журі. Висувати претендентів на премію можуть члени журі, а також інституції та окремі особи. На церемонії нагородження відбувається коротка презентація твору, а

лауреат нагороди виголошує промову. У 1980 р. Фундацію Омеляни та Тетяни Антоновичів (англ. The Antonovych Foundation (Omelan and Tatiana) Inc.) було введено у США до урядового реєстру доброчинних організацій, а 1982 їй надано статус добродійної. Окрім премій дана інституція надає також стипендії і грошові дотації для здійснення окремих українознавчих проєктів [3; с. 7–10].

Першим кандидатом на наукову нагороду 1991 р. став американський вчений-політолог, колишній головний радник президента США Дж. Картера проф. Збігнєв Бжезінський, який у своїх дослідженнях та практичній діяльності відзначував важливість України як суб'єкта в політиці, а також її геополітичне значення серед держав Центральної і Східної Європи. Другим кандидатом на наукову нагороду виступив Богдан Гаврилишин – фахівець з міжнародного менеджменту, автор книги «До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доповідь Римському Клубові», «відомий у кількох європейських країнах учений, який читає свої лекції в університетах англійською, німецькою і українською мовами». Літературної нагороди за 1991 р. був удостоєний Іван Драч за поему «Чорнобильська мадонна» [3; с. 7–10].

В листі від 21 лютого 1992 р., підписаному Тетяною Антонович і адресованому Богдану Гаврилишину, читаємо: «З великою приємністю повідомляємо Вас, що на рекомендацію спеціального журі, Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів надає Вам наукову нагороду за Вашу глибинну аналізу економічних і політичних процесів і за Ваш вагомий вклад у справу демократизації України. Нагорода складається з грамоти-відзначення і грошової суми 5000 американських доларів» [5]. У відповідь, в листі від 9 березня 1992 р. Богдан Гаврилишин написав: «Шановне Панство Антоновичі. Це з надзвичайною приємністю і гордістю що я одержав від Вас повідомлення про одержання наукової нагороди Вашої фундації. Я працюю для України з почуття морального обов'язку. Ваша нагорода піддержить мене в рішучості працювати ще більш інтенсивно» [6].

Урочисте вручення нагород З. Бжезінському, І. Драчу й Б. Гаврилишину відбулося 2 липня 1992 р. в Києві в Українському Домі за адресою вул. Хрещатик, 2 (колишній музей В.І. Леніна) . На заході зібралися широкі кола творчої інтелігенції, киян і гостей столиці. На вечорі також був присутній посол США в Україні Р. Попадюк. Голова Фундації О. Антонович на відкритті сказав: «Навряд чи на той неповторний рік 1991 – рік проголошення незалежності України – вибір на премії Антоновичів міг бути більш влучним, кращим. Вирішення впало на особи, які досягли високих рівнів в літературній або наукових ділянках. Але в додатку до цього вони є індивідуальності, яких значення і місце визначатиме справедлива і об'єктивна історія України як таких, що кожний у своїй сфері діяння і на свій лад – з успіхом допомагали українському народові в

його історичних, життєво-вагомих рішеннях 24 серпня і 1 грудня 1991 року» [7; с. 52].

Тодішній державний радник України з питань гуманітарної політики М. Жулинський дав змістовну характеристику творчості І. Драча, а М. Богачевська-Хом'як представила З. Бжезінського як одного з найавторитетніших на Заході вченого-політолога. Консультант дорадчої ради при Верховній Раді України проф. Б. Кравченко (лауреат премії Антоновичів за 1985 р.) розкрив у своїй промові різнобічну діяльність вченого-економіста Б. Гаврилишина. Збігнєв Бжезінський і Богдан Гаврилишин пожертвували монетарні частини своїх нагород на потреби України: перший – для колишніх політв'язнів і сімей репресованих, а другий – на стипендії студентам, вихідцям з рідного селища Коропець на Тернопільщині [8; с. 52].

Отриману премію Антоновичів у розмірі 5000 американських доларів, Богдан Гаврилишин роздає 1 вересня 1992 р. в Коропецькому Народному домі «Галичина» для 108 студентів рідного смт Коропець, які тоді навчалися у вищих та середніх спеціальних закладах освіти [9].

6 серпня 1992 р. датується лист надісланий Богдану Гаврилишину за підписом Омеляна Антоновича: «Високоповажний пане Дмитре! Надсилаю чек, який має заступити загублений» [10]. Виходячи з тексту, перший чек грошової премії був чомусь втрачений.

«Так, у своєму слові-подяці під час вручення премії я сказав, що грошову винагороду в сумі 5 тисяч американських доларів передаю до рідного Коропця Монастириського району для надання стипендій студентам вузів і учням середніх спеціальних навчальних закладів, які вручив особисто 1 вересня 1992 року. Хай щастить їм зробити для України більше, ніж вдалося мені...» [11].

Існування премій фундації Антоновичів є свідченням інституційного розвитку українознавства. Лауреатами нагороди за 1991 р. стали Збігнєв Бжезінський, Богдан Гаврилишин та Іван Драч. Вченого родом з Галичини удостоїли цієї премії як фахівця з міжнародного менеджменту та автора книги «До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доповідь Римському Клубові». Це ще більше його мотивувало працювати на благо України. Як прояв благородності і віри в майбутнє української молоді він роздав 5000 доларів 108 студентам з рідного Коропця.

1. Віднянський С.В. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Випуск 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М.М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
2. Богдан Гаврилишин як меценат та філантроп // *Актуальні питання гуманітарних наук*. № 67. 2023. Т. 1. С. 53–59.

3. Фондація Омеляна і Тетяни Антоновичів: Штрихи до історії Фондації. Виступи і лекції лауреатів нагород Антоновичів (1982–1998). К., 1999. 197с.
4. Там само. С. 51
5. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 1.
6. Там само. Арк. 2.
7. Фондація Омеляна і Тетяни Антоновичів: Штрихи до історії Фондації. Виступи і лекції лауреатів нагород Антоновичів (1982–1998). К., 1999. 197с.
8. Там само.
9. Премію – студентам Коропця. Вісті Придністров'я. 29 вересня 1992 р.; Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 75.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 5.
11. Гаврилишин В. Богдан Гаврилишин: «Хай щастить їм зробити більше...» Селянська доля. вересень 2021 р.; Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 334. Оп. 1. Спр. 38. Арк. 76.

Филипович Георгій, Филипович Людмила

ЦЕРКВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА: ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Формування, збереження і розвиток зарубіжного українства роками забезпечувала Церква як універсальна форма організації віруючих людей. Роль релігії і церкви в ідентифікаційних процесах українців за кордоном на різних етапах їхньої міграційної історії була різною, що залежало від країни міграції, складу мігрантів, ресурсу Церкви, загальної соціально-політичної ситуації в світі. Завдяки Церкві діаспорні українці не розчинилися в іншоетнічному середовищі, зберегли свою мову, історичну пам'ять, прабатьківські вірування, родинні традиції і звичаї як основні маркери нації. Разом з тим, мобілізуючи українців, релігія і церкви так і не стали етноконсолідуючим чинником, який й досі поділяє українців закордоння за конфесійною ознакою. Але загалом в умовах відсутності на перших порах інших спільнотних інституцій (освітніх, наукових, мистецьких, бізнесових тощо), здатних згуртувати діаспору, Церква перебрала на себе ряд функцій, які виходили за межі власне релігійної діяльності.

Церква не тільки інтегрувала українців в громади, сприяла їхній комунікації, освіті, культурному розвитку. Церква перш за все впливала на формування свідомості і способу життєдіяльності українських переселенців. Вона фактично визначала маркери української діаспорної ідентичності та характерні ознаки діаспорної релігійності, серед яких патріотизм/націоналізм – незважаючи на конфесійну належність – став визначальною. Саме Церква зробила українців